

çoşkuyla kutlanmaktadır.⁹ Sevgi, saygı, birlik, beraberlik, dostluk ve kardeşliğin pekiştirildiği bayramlardan bin olan Nevruz'un, büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün sağlığında olduğu gibi yeniden önümüzdeki yıllarda da huzur içinde kutlanmasının barışa büyük katkıda bulunacağını ümit ediyoruz.

Kütahya/21 Mart 2002

PLATON'DA BİR ESTETİK SORUN OLARAK İYİ VE GÜZEL

Hasan YILDIZ*

ÖZET

Platon'un estetik sorunlara bakışı iyi-güzel, mutluluk (erdem) ve sanatın bir taklit olduğu yolundaki görüşleriyle sınırlanmaktadır. Felsefesinin erken dönemlerinde güzel ve iyi kavramları üzerinde durmuş ve 'güzel'i bilmenin aynı zamanda 'iyi'yi de bilmek anlamına geldiği, dolayısıyla mutluluğu da elde etmeye yarayacağını vurgulamıştır.

Giriş

Platon'un felsefesinde, sanat kavramı, etik veya siyaset kavramı ya da epistemolojisi ve metafiziği kadar, önemli bir yere sahip değildir. Fakat Platon'un sanat görüşü yoktur, anlamında düşünülmemelidir. Platon'un sanat görüşü vardır. Fakat onu mükemmel bir hale getirmemiştir. Bunun sebebi, belki de, onun epistemolojisinde sanatın bilgisini ve sanatçıyı, en alt düzeyde yani eikasia konumunda, gölgelerin, hayallerin ve tahminlerin sahibi kişi olarak görmesinde olabilir. En aşağı konumu verdiği sanatçıyı, yükseltmeyi düşünmemiştir. İdeal Devlet'te ve onun yumuşamış şekli olan, Yasalar'da, sanat ve sanatçı incelenirken, görülebilir ki, sanat bir eğitim aracı ve sanatçı da kontrol altında tutulması gereken bir kişidir.

Platon'un sanata bakışı olgunluk döneminde daha açık bir şekilde belirlediğinden, iyi-güzel ve eros (aşk) gibi kavramların öncelikle ele alınması gerektiği ortaya çıkar. Bundan dolayı bu çalışmada iyi-güzel kavramları detaylı bir şekilde ele alındı. Güzel

* Yrd.Doç.Dr. DPÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

ve iyi değerlerinin, etik boyutu ortaya konuldu. Platon'a göre insanı mutluluğa, erdeme götüreceği vurgulandı. Symposium (Şölen) diyalogunda eros ele alınmakta ve bunun tensel zevklerden farklılığı vurgulanmaktadır. Phaidros'ta farklı olan unsur aşkın doğasının tartışılmasıdır. Devlet'te ise ele aldığı ideal devlet modelinde sanatçıların ve sanatların durumunu irdelenmektedir. Platon burada sanatı bir mimesis veya taklit olarak görmekte, epistemolojik görüşleriyle sanat arasında da bir bağlantı kurmaktadır.

İyi-Güzel

Platon'un estetik görüşleri ele alındığı zaman, O'nun güzel ve sanat kavramlarını, aynı anlamda kullanmadığını ve onlardan farklı farklı şeyler anladığını görürüz. Platon'un güzel kavramını, genelde iyi kavramıyla, beraber kullandığı görülür. İyi etik değeri, güzel ise estetik değeri temsil eder. Platon Sokrates'in bilginin erdem olduğu bunun içeriğinin de iyi olduğu ve mutluluğu sağlayan şeyin, erdem oluşu fikrini kabul eden görüşlerinden hareket eder¹. Sokrates iyi güzel ve yararlı kavramlarını, anlamdaş olarak kullanır. İyi belli bir ereğe hizmet eder. İyi herkesin istediği şeydir. Kimse bilerek kötülük yapmaz. İyi'yi kötünden ayırabilen insan, erdemli ve bilgedir. Erdemli olmak da, bilgelik anlamına gelir. O halde eudamonia'nın yolu erdemli olmaktan geçer.

Platon'un, Sokrates'in kısaca bahsedilen, erdem üzerindeki görüşlerinden etkilendiği söylenmişti. Platon'un etiği de eudaemonisttir. (mutlulukçudur). O da en yüksek iyi'yi mutluluk olarak kabul eder. Sokrates'ten farklı olarak, etik değerlerin tanımlarını yapmaya ve insanlara mutlu olmanın yöntemlerini öğretmeye çalışmıştır. Platon'un iyi anlayışının sofistlerin dünya görüşlerine bir karşı çıkış olduğu ifade edilebilir. Protagoras kendisi ile düşüp kalkan bir delikanlının, her gün daha iyiye gideceğini ve evini idare etme sanatı ile politikada bilgisinin sürekli artacağını öne sürmektedir. Aynı zamanda insanın, her şeyin ölçüsü

¹ Necla Arat, *Ethik ve Estetik Değerler Arasında İlgili Sorunu*, İstanbul, 1979, s.4-6, 30; Bedia Akarsu, *Ahlak Öğretileri*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982, s.86; İ.Ağah Çubukçu, *Ahlak Tarihinde Görüşler*, AÜİFY, Ankara, 1994, s. 14.

olduğunu iddia etmektedir' Oysa Platon sağlam ve güvenilir bir değer mutluluğuna varmayı istemekte ve Yasalar'da bütün şeylerin ölçüsünün Tanrı olduğunu belirtmektedir. Yine Herakleitos'un her şeyin aktığı ve sabit kalmadığı, değiştiği görüşüne karşı çıkmakta ve değişmeyen, aynı kalan varlıklar olarak ideaları görmektedir. İdealar içerisinde iyi ideası, hiyerarşik bir biçimde sıralanmış olan idealar içerisinde en yüksek yeri zirveyi işgal etmektedir. Devlet diyalogunda, gerek güneş benzetmesi, gerekse mağara alegorisinde daha önce bahsedildiği gibi nesnelere varlığını ve kafaya da bilme gücünü veren iyi ideasıdır. İyi'yi bilmek erdemli olmak için gereklidir.

Güzel için neler söylenebilir ? Güzelin estetik bir anlam taşıdığı ve sanattan farklı bir şekilde ele alınması gerektiği vurgulanmıştı. Platon ilk kez bir güzellik kavramı ortaya koyar. Bu konudaki düşünceleri, Phaidros, Büyük Hippias, Şölen, İon ve Yasalar adlı diyaloglarından izlenebilir. Diğer diyaloglarda, zaman zaman güzellik konusuna rastlanabilir ve Devlet'in II. ve X. kitapları estetik ve sanat konularına ayrılmıştır. Platon güzeli araştırırken, onu değer kavramlarından farklı bir şekilde ortaya koymaya çalışır. Philebos diyalogunda, en yüksek iyi hakkında araştırma yapılırken, bilgi mi, yoksa haz mı olduğu veya hangisine daha yakın olduğu tartışılır:

"Bilgelilik hazı veya hazzız bilgeligi kimse istemez Sokrates."

"O halde ne haz, ne de bilgelik mükemmel herkesin özlediği, üstün bir iyilik değildir. "

ifadesi bize iyinin sadece bilgelik ve haz olamayacağını gösterir. O zaman iyi daha farklı bir şey olmalıdır. Sokrates, *"Şurası da muhakkak ki, aradığımız şeyi, hazla bilgeligin birbirine güzelce karıştığı bir hayatta daha açık bir hayatta görmek ümidi vardır,"* diyerek sonra ki bir pasajda ise, iyi ve güzelin birlikteliğini vurgulamaktadır: *"iyiliğin özü, artık güzelliğe sığmıyor demek. Çünkü güzellik ve erdeme, her yerde, Ölçü ve minnet içinde, rast*

Platon, "Protagoras", *Diyaloglar 2*, Çev.Tanju Gökçül, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996, 318; Arat, age, s.6; Frederic Copleston, *Plato, Felsefe Tarihi*, Cilt 1, İdea Yay., Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul, 1985, ss.124-125.

gelinir. Fakat biz, konuşmağa bunlarla birlikte hakikatin de girdiğini söylemiştik "

Platon burada iyinin, bilgelik ve hazzın, ölçü hakikat ve uyum ile karışmasından meydana geldiğini vurgulamaktadır. Diyalogun sonlarında haz ve zekanın yerlerini belirtirken, zekaya ve bilgelige üçüncü sırayı, hazzı ise beşinci sırayı verir. İlk sıra ölçülüğün, ikinci sıra oranın, dördüncü sıra ise ruha ait şeylere yani bilim, fen ve doğru düşünceye verilmiştir. Philebos, Platon'un yaşlılık diyaloglarından olduğu için, onun güzelliğin ne olduğunu açıkladığı diyaloglar arasında, görüşleri durmadan değiştiğinden dolayı burada farklı bir güzellik anlayışı vardır. Platon iyi ile eş tuttuğu güzeli, geometrik şekillere benzetmekte ve ondan haz alındığını vurgulamaktadır. Diyalog hazzın araştırılması üzerine kurgulandığı için diğer hazlarda olan farkını da açıklamaktadır:

"Şayet düşüncemi iyi kavradınsa, düz çizgiden, daireden, torna, cetvel, gönye ile yapılmış ,düz ve katı şekillerden bahsetmek istiyorum. Çünkü iddia ederim ki bu şekiller ötekiler gibi herhangi bir bakımdan değil, her bakımdan ve özleri, icabı daima güzeldirler. İnsanda öyle hazlar uyandırır ki, bunların kaçınmadan doğan hazlarla hiçbir ilgisi yoktur."

Bu pasajda, Platon'un, Pythagorasçı, görüşlerden etkilendiği dönemin izleri, açıkça görülmektedir. Bu dönemde güzeli bir töz olarak belirlemeye çalışmaktadır. Bu matematik güzellik bir düzen ve uyumu dile getirmektedir. Anlaşıldığı gibi, matematik güzellik olarak tanımlanan geometrik biçim güzelliği. daha çok nesnelere güzel kılan bir ilke olarak görülmektedir. Murdoch'un da belirttiği gibi güzellik ya da Eros, sadece matematikçiler değil, bir marangoza da ilham verebilir. Sanat araştırma güdüsüne engel olur. Ressam suda görünen nesneden memnun kalır ve Murdoch'un deyimiyle olduğu gibi kutsamak ister. Sanat bizi insan veya biçim seviyesinden felsefeye götürmesi gereken erosu engeller. Güzellik bizi iyi arzusu ile karşılaştırır, bu gerçektir ve güzellik kılığmdadır. Copleston Platon'un, çeşitli diyaloglarda farklı fikirler arasında dolaştığını ve bunlar arasında

¹ Platon, "Philebos" Çev: S.Esat Siyavugul, M.E.B., İstanbul, 1997, 60 e, 61 b, 64 e; Arat, age, s.21-22, Copleston, age, s. 123-124, 173-174.

"Philebos, 51 c; Arat, age, s.2; Copleston, age, 173-174; iris Murdoch, Ateş ve Güneş, Platon Sanatçıları Niçin Dışladı, Ayrıntı Yay., 1. bs., İstanbul, 1992, s.60-61.

güzelin iyi ile özdeşliğinin baskın geldiğini söylemenin, mümkün olduğunu ifade etmektedir. O da güzelliğin kendisi ile güzellik algısına bağlı haz arasında fark olduğunu (Philebos 51 c) pasajını göstererek belirtmektedir.

Güzellik ya da Eros'un ne olduğunun açığa çıkması, platon'un güzelden ne anladığının, ortaya konulmasıyla mümkün olacaktır. Philebos diyalogundaki görüşleri ile, nesnelere güzel kılan bir iyi anlayışı olduğu ortaya konmuştu. Felsefenin gelişim süresinde, konu ile ilgili her diyalogda güzele bakış değişecektir. Sokratik diyaloglarda da güzel veya sanat üzerine olan tartışmalara rastlanılmaktadır. İon'da, Sokrates ve İon ozanların ve oyuncuların şiir söyleme veya temsil verme yeteneklerinin kaynağını tartışır. Sokrates iyi bir ozanın sadece Homeros'u değil, başka şairlere ait eserleri de iyi okuması gerektiğini söyleyince, İon diğer şairlerin eserleri karşısında uyuklarken Homeros'u okuyunca birden heyecanlanıp uyandığını ifade eder. Bunun üzerine Sokrates : *"Bunun anlaşılması o kadar güç mü ? Senin Homeros üzerinde konuşurken bilgi ve sanata dayanmadığın ortada. Eğer öyle olsaydı bütün diğer şairler üzerinde de konuşabilirdin, değil mi ? Aynı bir şiir sanatı hepsini içine alırdı. "* cevabını verir. Bir başka pasajda İon'un rapsod şairliği (başkalarının şiirini okuyan gezgin ozan) in kaynağının Tanrısal olduğunu, şu şekilde ifade eder : *"Buldum, İon, bak sana da göstereceğim. Sendeki bu, Homeros üzerine güzel konuşma vergisi, demin de söylediğim gibi, bir sanat değil, Euripides'in mknatus taşı dediği, ama çoğunluğun Herakles taşı adını taktıkları taşıdaki cinsten, Tanrılardan gelme bir nitelik. "*⁴

Sokrates, duyu şairlerinin eserlerini, Tanrısal bir ilhamla yazarken kendilerinden geçtiklerine dair olarak kozibantlar gibi (Frig dansçıları) bir çok örnekler verir. Diyalog sonuçta Homeros okumakla, komutan bile olabileceğini iddia eden İon'un, Sokrates tarafından perişan edilmesiyle nihayete erer. Bu diyalog güzeli ele almamakla birlikte, sanatın ve sanatçının nasıl olması gerektiği konusunda bize bir takım fikirler sunabilmektedir.

Güzel-iyi değeri, geçiş dönemi diyaloglarında da karşımıza çıkmaktadır. Protogoras'da yiğitlik ve atılganlık incelenirken güzel-iyi kavramına değinilmektedir. Yiğitlik ve atılganlık

Platon, "İon" , Diyaloglar I, Çev: Tacettin Ünlü, R.K., 4. bs. İstanbul, 1996, 532 e.

⁴ İon, 533 d.

birbirinden ayrılmıştır, aynı şeyler değildir. Yiğitlik veya cesaret bilgiye dayanırken, atılganlık ya da cüret ise cehaletle dayanır.

- "S.-Kuyulara kimler cüretle iner biliyor musun ?
P.-Evet dalgıçlar.
S.-Dalmayı bildikleri için mi yoksa başka bir nedenle mi ?
P.-Dalmayı bildikleri için.
S.-Ya at üstünde cüretle dövüşenler ? Biniciliği bilenler mi bilmeyenler mi?
P.-Bilenler. Aradığın şey buyusa, geri kalan her şey içinde öyle : Bilenler bilmeyenlerden daha cüretlidir ve öğrendikten sonra, önceki hallerinden daha cüretli olmuşlardır.
S.-Ama bütün bunları öğrenmedikleri halde gene de bu işlere atılan insanlara rastladın mı hiç ?
P.-Rastladım, hem de çok cüretli bir şekilde atılıyorlardı.
S.-Bu adamlar da cesur mu ?
P.-O zaman cesaret çirkin bir şey olurdu, böyleleri çalgındır çünkü."

Yukandaki pasajda Protagoras'ın itiraf ettiği gibi cahilin cüreti cesaret sayılmaz. Çünkü o zaman, atılganlık cesaretle bir tutulacak ve bir erdem olan cesaret veya yiğitlik çirkin bir konuma düşecektir. Aynı pasajın devamında Sokrates, "Öyle ise bilgisiz oldukları halde cüretli olan insanlar cesur değil çalgındır. Az önce sözünü ettiklerimiz, en bilgili olanlar da en cüretli dolayısıyla en cesur olanlardır. O halde bilgi cesaretle aynı şeydir." diyerek, erdem bazen çirkin sayılamayacağını ortaya koyar. Bu imkansızdır. Çünkü erdem güzeldir. Aynı diyalogda güzel-iyi ilişkisi şu pasajda bariz bir şekilde ortaya çıkar:

- "S.-Peki söyle bakalım, erdemi güzel bir şey mi sayıyor, onu öğretmeyi meslek edindiğine göre, güzel bir şey diye mi öğretiyorsun ?
P.-Çok güzel bir şey diye, tersini söylemek için aklımı kaybetmiş olmam gerek.
S.-Ama bir kısmı güzel, bir kısmı çirkin midir ? Yoksa bütünüyle güzel midir ?
P.-Bütünüyle, olunabileceği kadar güzel."

⁷ Protagoras, 349 e. Arat, age, s.31.
Protagoras, 350 a, b, c; Arat, age, s31.

Yine diyaloglardan Menon'da da, iyi-güzel problemine denilmektedir. Erdem üzerine gelişen tartışmada, erdem bir mi yoksa çok mu olduğu tartışılır. Menon erdem insanlara hükmedebilmek olduğunu söyleyince Sokrates,

" 'Hükmedebilmek' demiştin. Buna, 'yalnız adaletle hükmetmek ; adaletsizlikle değil' sözünü de eklemek gerekmez mi ? " deyince, Menon,

"Gerçekten ben de öyle düşünüyorum Sokrates. Çünkü adalet erdemden başka bir şey değildir. "

cevabını verir. Sokrates bu defa erdem mi yoksa bir erdem mi ? sorusunu sorar. Menon bir erdemler çokluğunu sıralar cevap olarak: "Mesela cesurluk, sonra ölçülülük, bilgelik, iyi yüreklilik, daha sonra böyle bir çok erdem sayabilirim." der. Tartışma bundan sonra bunları erdem yapan şeyin ne olduğu üzerinde yoğunlaşır. Menon'un Sokrates'in sorduğu sorular üzerine verdiği tüm cevapları Sokrates çürütür ve şunları söyler: "Şimdi bana verdiğin sözleri hatırla, bir bütün olarak erdem ne olduğunu bana anlat. Yalnız bunu yaparken-hani şunu bunu kıranlar için alay olsun diye söylerler-biri, bir çok gibi göstermekten vazgeç. Erdemi sana gösterdiğim örneklerde olduğu gibi, tek ve bütün olarak ele al." Bunun üzerine Menon değişik bir karşılık verir: "Bana öyle geliyor ki, erdem, şairin dediği gibi, 'güzel şeyleri sevmeye, güçlü olmaya' bağlıdır. Şimdi buna göre sana erdemi tanımlayayım: Güzele duyulan istekle onu elde etmek güçlü." Sokrates bunun üzerine, "Sana göre güzele duyulan istekle, iyiye duyulan istek bir midir ?" diye sorar ve Menon'dan, "Evet, birdir." cevabını alır. Bu nedenle güzel ve iyi özdeş olunca, erdem, daha önce belirlendiği gibi iyiye duyulan istek olarak tanımlanır.

Platon'un Sokratik dönem diyalogları içinde, güzeli, kavram olarak belirlemeye çalıştığı eserlerinden biri de Hippias Majör veya Büyük Hippias'tır. Bu diyalogu Platon'a ait olmayanlar arasında gösterenlerin çokluğuna rağmen, Erallı bunların kuvvetli deliller gösteremediklerini ve diyalogun üslup şekil ve konuşmalar bakımından, Platon'un diğer diyalogları ile aynı olduğunu vurgulamaktadır. "Hippias ve Sokrates konuşmacıdılar. Hippias güzele örnek olarak tek tek güzel nesnelere gösterir. Sokrates ise

Platon, Menon, Diyaloglar I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996, 73 d, c, 74 a;

⁸ Arat, age, s.31.

Menon, 77 a, b; Arat, age, s.31-32.

Arat, age, s.19, H. Vehbi Erallı, Platon I, İÜEF Yay., İstanbul, 1953, s.56.

bu onların birer örnek olduğunu ve kendisinin güzelliğini kendisini aradığını söyler. Diyalog iyi-güzel sorunu açısından, ikili bir güzelliğin anlayışına sahiptir. Kendiliğinden güzel ile tek tek güzel şeylere aittir. Arat, Platon'un, Hippias'ın önerdiği "güzel uygunluktur" tanımını çürütürken doğrudan doğruya güzel-iyi (kalokagathia) kanıtına dayandığını söylemektedir.

Platon, Büyük Hippias'ta güzelin belli başlı üç niteliğini belirler. Birincisi uygunluktur, ikincisi yararlılık, üçüncü nitelik güzelin haz veren oluşudur. Bu özellikler, biraz daha geniş bir çerçevede ele alınacak olurlarsa, Büyük Hippias diyalogunun sonuçta güzelin ne olduğunun ortaya konulmadığı halde bile, bu konuda etraflı bir eser olduğu ortaya çıkar. Birinci niteliğin yani uygunluğun, güzel olup olmadığını belirleyene kadar tartışmalar, güzel nesnelere güzel olup olmadıkları üzerinde devam eder: *"..ve ben, güzel bir genç kız güzelse bu şeylerin güzel olmasını sağlayan bir gerçek var olduğu için bunların güzel olduğunu..."* diyerek, kızın güzelliğini sağlayan bir başka varlık arayan Sokrates, arayışını sürdürerek, *"Güzel bir kısrak, güzel değil midir ?"* diye sorar, devamla, *"Güzel bir çömleğe ne diyorsun ?"* der ve çömleğin özelliklerini sıralayarak Hippias'tan onay alır. Güzel kızın Tanrıların yanında maymun gibi kalacağı benzetmesinden sonra, Hippias, *"Senin sorduğun güzel altından başka bir şey değil."* deyince, tartışma heykeltıraş Phidias'ın heykellerinin güzel olup olmadığı üzerinde yoğunlaşır ve tartışmanın devamı birinci niteliği ortaya çıkarır :

"Hippias- kuşkusuz öyle diyeceğiz, yani uygun düştüğü yerde güzel olduğunu söyleyeceğiz.
Sokrates-ama uygun düşmediği yerde de çirkin olduğunu mu söyleyeceğim cevap ver bana ?
Hippias-uygun düşmediği yerde çirkinleşeceğini söylemelisin."¹¹

Ancak uygunluk güzelin kendisi değildir. Çünkü uygunluk, bir şeyin olduğundan daha fazla güzel göstermekte ve onun gerçek vasfını gizlemektedir. Tartışmacılardan Hippias uygunluğun, güzelliğin hem görünüşünü hem de kendini verdiğini

¹¹ Copleston, Plato, s. 172; Eralp, age, s.57; Afşar Timuçin, Düşünce Tarihi, İnsancıl Yay. 2. bs, İstanbul, 1997, s. 142-143.

¹² Platon, "Büyük Hippias", Eflatun II, Hürriyet Yay., İstanbul, 1976, 288 a, c, d; 289 b, e, 290 a, b, c; 294 b, c; Eralp age, s.57-58; Copleston, age, s. 172, Timuçin, age, s. 142.

söylemektedir. Onun dediği gibi olsa aranan güzel bulunmuş olur ve bu uygunluk olurdu. Fakat uygunluk gerçek güzelden ziyade, onun görünüşünü vermektedir. Bu sebeple, tartışmanın ikinci aşaması, ikinci niteliğin ne olduğunu ortaya koyacaktır. Bu da güzelin yararlı veya kullanışlı olup olmadığı üzerine cereyan eder:

"Güzel gözler, görme yetenekleri olmadığında değil, görebildiklerinde, işe yaradıklarında güzeldirler. Doğru mu bu ? Bütün mutfak gereçleri, tekerlekli araçlar, denizdeki yük gemiler, savaş gemileri, müzikte ve sanatlarda kullanılan tüm aletlerde güzel. İstersen törelerin ve yasaların da katahım. Bunların hepsine aynı biçimde güzel diyoruz. Teker teker hepsine bakıyoruz; doğaca nasıl biçimlendirildiklerini, nasıl yapılmış olduklarına yasaların nasıl çıkarıldığına bakıyoruz. Yararlı olana güzel, yararlı olduğu yönde ve yararlı amaç için ve yararlı olduğu zamanda güzel diyoruz; bütün bu araçlardan yararsız olana da çirkin diyoruz."¹³

Burada pratik olarak işe yarayan şeylere, kullanışlı denildiğini görüyoruz. İlave olarak, iktidar üzerine olan tartışmada iktidarın güzel, iktidarsızlığın çirkin olduğu vurgulanır. Devamla, *"İşte bu nedenle, bilgelik kadar güzel, bilgisizlik kadar da utanç verici hiçbir şey yok mu ?"* denilerek, Sokrates tarafından iktidarı elde etmeden bilginin gücü vurgulanır. Devam eden konuşmalar, kazanç sağlayan şeylerin güzel olduğu iddiasını gündeme getirir. Bunun üzerine Sokrates, *"Kazanç sağlayan, iyiyi yaratan şeydir."* diyerek,

"Öyle ise güzel, iyinin nedenidir." ve açıklamasını şöyle sürdürür: *"Eğer güzel, iyinin nedeni ise; iyi, güzel dolayısıyla var olacaktır. İşte bu yüzden de bilgelik ve diğer bütün güzel şeyler konusunda istekliyiz. Çünkü onların çocuğu olan iyi, istenmeye değer bir şey. Şimdi bulduğumuz bu gerçeğe göre de güzel, iyinin babası gibi bir şey olarak görünüyor."*¹⁴

Tartışma bu noktada, güzel ile iyinin bir olduğu ve güzelin iyinin sebebi olduğu hususunda odaklanır. Ancak güzelin, iyi ile olan bağlantısına Hippias pek sıcak bakmamaktadır. Bunu da Sokrates kabul etmek istemeyince, güzelin üçüncü niteliği için soruşturma devam eder. Bu haz üzerine olacaktır: *"Şimdi bir çıkış yolu buldum gibi geliyor bana. Bize haz veren şeyin güzel olduğunu"*

¹³ Büyük Hippias, 295 c, d; Eralp, age, s. 58-59.

¹⁴ Büyük Hippias, 296 c-a, d, e; Eralp, age, s. 59; Copleston, Plato, s.172-173. Arat, age, s. 19.

söylersek, amacımıza varmada bunun bize nasıl bir yardımı olur dersin ? Bütün zevkleri söz konusu etmek istemiyorum, yalnızca görme ve işitme yoluyla bize haz verenleri göz önünde tutuyorum."¹⁴ der Sokrates. Çünkü güzel sanatlar görme ve işitmeye dayanırlar ve Sokrates bu nedenle haz veren şeylere bunları örnek vermektedir. Resim, heykel, güzel renkler ve güzel insanlar göze hitap ederken, her türlü musiki güzel sözler, güzel masallar kulağa yani işitmeye hitap ederler. Aynı pasajda bir başka örnek daha var. O da güzel töreler ve yasalar sorunudur. Onlarda bizi veya insanları görme veya işitme yoluyla mı hazza erdiriyorlar? Doğal olarak yasaların verdiği haz başkadır. Bunun üzerine duyum yoluyla alınan hazlara yönelinir. Yeme, içme ve cinsellikle ilgili hazlar ele alınır. Bunların tek başlarına insana çok güzel, yoğun hazlar yaşattıkları vurgulanır. Ancak bunlara güzel denilmesi bir çok insanı güldürebilir. Yine nesnelerin güzellikleri ile ilgili örnekler verilmiş olur ve Sokrates "Güzelin ne olduğu" sorusunu sorduğunu hatırlatarak, yine görme ve işitme yoluyla alınan hazlara dönmülür. Fakat bu defa onların, gerçek güzel olamadıkları vurgulanır : "Görme yoluyla haz verenin güzel olmasının nedeni, sanırım görme yoluyla haz vermesi değil; çünkü, güzel olmasının nedeni bu olsaydı işitme yoluyla alınan diğer haz güzel olamazdı. Demek ki, bir haz görme yoluyla edinildiği için güzel değildir." görme yoluyla, güzel hazzını edinmenin mümkün olmaması, işitme içinde geçerli olabilir mi ? "Aynı biçimde de işitme yoluyla haz verenin güzel olmasının nedeni, işitme yoluyla edinilmesi değildir; bu durumda da, yine, görme yoluyla alınan haz güzel olmayacaktır; demek ki bir haz işitmeye elde edinildiği için güzel değildir." ¹⁵ Fakat bu iki şey, ayrı ayrı ele alınınca güzel olmuyorlar. Ancak ikisini beraber güzel yapan bir şey, ikisinde de ayrı ayrı bulunmaktadır. Bu durumda güzelin ne olduğu yine anlaşılabilir. Çünkü güzelliğin sebebi ortak özellik olsaydı, görme ve işitme ile gelen nazların bir arada güzel, ayrı ayrı çirkin olmaları gerekirdi. Fakat durum öyle değildir. Bu hazlar neden güzel olabilirler. Hem bir arada hem de ayrı ayrı iken en zararsız ve en iyi oldukları için olabilir mi ? Ancak diğer hazlara göre, pek üstün görünmemektedirler. Bu durumda güzel hoş olan uygun ya da elverişli olan olacaktır. Elverişlilik bir iyilik meydana

¹⁴ Büyük Hippias, 298 a, b, c.; Eralp, age, s. 59-60.

¹⁵ Büyük Hippias, 290 e, 300 a, b; Eralp, age, s. 60.

getirmektedir. Daha önce güzelin iyiyi ortaya koyduğundan söz edilmişti. Meydana getiren ve meydana gelen farklı şeylerdir. Bu nedenle güzel-iyi, iyi-güzel olamayacaktır. Diyalog bir çıkmazla sonuçlanır. Sokrates "Güzel şeyler zordur." diyerek gerçek güzelin, ne olduğu ile ilgili tartışmayı kapatır.

Phaidros diyalogu, ruhun ölümsüzlüğünden başka aşkın doğasını da içermektedir, diyalogun başlarında Sokrates, Phaidros'a Lysias'tan duyduğu nutku okumasını ister. Nutkun konusu, güzel bir çocuk ile aşık olduğu adam üzerinedir.¹⁶Burada adam çocuğa yüz vermemektedir. Bu yüzden yüceltilmelidir. Sokrates bunun üzerine kendisi bir nutuk söyler. Konu yine bir yeniyetme ve aşkıları üzerinedir. Bu defa çocuk kimseye yüz vermez. Aşıklardan biri hiç ilgilenmiyormuş gibi yapar ve çocuğun ilgisini çeker. Burada vurgulanan husus, açık olsun veya olmasın herkesin güzele ulaşmak istemesidir. Devamla, Sokrates, gencin peşinde olan kişinin, bilgeliğe erdiğini ve ortak tensel zevklerden vazgeçtiğini, güzelliğin vurgunu olup, onunla ilgilendiğini, artık o gence zamanında yapmış olduğu vaatlerden utanıp, kaçtığını anlatır: "Kabuğun öteki yüzü çevrilmiş bulunuyor, aşkın ve deliliğin yerini akıl ve bilgelik almıştır. O bambaşka bir adam olmuştur." ¹⁷Platon gerçek güzelliği gören kişinin bir bilge olduktan sonra, artık eski davranışlarına dönmek istemediğini belirtirken, bize bilgelik hakkında ip uçları da vermiş olmaktadır. Burada Platon'un bilgesinin ağır başlı vakur, ruhunu geliştirmiş, bedensel istek ve arzulardan uzaklaşmış bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.

Murdoch, Şölen ile Phaidros'u edebiyatın büyük erotik metinlerine iki örnek olarak gösterir. Onun deyimiyle tinsel sevgi çok tuhaf ve yoğun fiziksel sözcüklerle ifade edilmektedir. Ruhun kanatlarını yaratması, güzel bir çocuğa yöneldiği zaman bir tüylenme, bir kıpırdamanın başlamasıyla olur. Sevgiliden ayrılınca bir acı olur. Fakat güzelliğin ardından, delice koşar, onu temsil edenin peşinden gider, tüm yakınlarını unuttur. İşte buna aşk denir

Bu güzelliğin anımsanmasıyla, bilge konumuna gelen filozof,

Büyük Hippias, 304, e.; Eralp, age, s. 60, Copleston, age, s. 172-173; Timuçin, Düşünce Tarihi, s.143.

Platon, Phaidros, Çev. Hamdi Akverdi, MEB Yay., İstanbul, 1997, ss.231, 232, 233, 234, a, b, c, d; Timuçin, age, s.145.

Phaidros, 241 a, Phaidros, 251 d, e ; Murdoch, Ateş ve Güneş, s.44.

gözünü yukarılara çevirir, dünyalık faaliyetleri unuttur, o onları daima yaşamak, güzelliği doya doya seyretmek ister. İşte halk daha önce belirttiği gibi, Tanrılık işlere dalan bu kişileri çapkınlıkla suçlar. Herkesin ya da her ruhun başaramadığı anımsama ile güzele ulaşma çabası sürdürülür. Bilindiği gibi anımsama, idealar dünyasında dolaşan ruhun cisimleştiği veya bir bedene girdiği anda ideaları unutması ve onların kopyalarını görünce, belli belirsiz bir şekilde aklına getirmesidir²².

Akıl ve ona bağlı olan, irade ve istek kısımlarını mitik bir açıklama şekli olan, iki atlı araba mitosunda, güzelin fonksiyonu çok iyi bir şekilde ifade edilmektedir. Arabacı veya akıl, sevgi ile iyi olan beyaz atı coşturur, güçlendirir ve harekete geçirir. Bu şekilde kötü atın direnmelerine aldırılmaksızın, arabayı rahatça sürüp ideaları dolayısıyla seyrederek. Demek ki atlardan biri iyiliği, diğeri kötülüğü temsil etmektedir. İyi olan tatlı söz ile yönlendirilirken, kötü atın dizginlerinin kasılması gerekmektedir. Bu şekilde sevgi ya da eros yoluyla, güzellik ideasına ulaşmakta ve iyiye de sahip olduğu için insan erdemli olmaktadır. Murdoch, güzelin iyi ile ilişkisi ve anımsama üzerine şunları söyler: *"Güzellik kendini ruhun en iyi bölümüne arzulan, ancak saygı duyulan, çok sevilen ancak sahip olunamayan bir şey olarak gösterir. Ruhun anımsadığı gibi saltık güzelliğe iffetli olarak erişilir. Philebos 'ya da söylenildiği gibi, sevgi anamnesisi harekete geçirir ve iyi, bize güzel kılığında gelir."*²³

Platon Symposion ya da Türkçe'ye çevrilmiş adıyla Şölen adlı diyalogunda güzel ve iyi üzerine olan görüşlerini zirveleştirir. Olgunluk döneminde güzel ideasını bir töz olarak belirlemek ister ve bunu özellikle Şölen'de gerçekleştirmeye çalışır²⁴. Güzelliği kavramak için yeni bir kavramı erosu (sevgi) öne sürer. Sevgi güzele kavuşmak için bir araçtır. Sevgi insanı ölümsüz kılar. Güzelde yaratıcı olmak isteği ölümsüzlüğe duyulan istekle aynıdır. Şölenin konusu şair Agathon'm evinde verdiği bir ziyafette yapılan konuşma ve tartışmalardır. Agathon'm konukları arasında Phaidros, Pausanias, Ereksimakhos, Aristophanes ve Sokrates'te vardır. Bunlar Agathon'da dahil olmak üzere sevgi üzerine görüşlerini söylerler. En sonunda meşhur komutan Alkibiades gelir ve

Phaidros, 250 c; Murdoch, age, s.50; Copleston, age, s. 127; Timuçin, Düşünce Tarihi, s. 145; Ağaoğulları, age, s. 149. Murdoch, age, s.50 Arat, age, s. 19.

Sokrates'in etik düzeyinin yüksekliğini gösteren bir konuşma yapar ve çıkar gider. Toplantı sanatı üzerine yapılan tartışmayla (Aristophanes-Sokrates arasında) son bulur.

Platon'un Sokrates'e söylediği kendi fikirlerine gelmeden önce diğer konuşmacıların sevgi üzerine neler söylediklerinin kısaca bilinmesinde yarar vardır. İlk konuşmacı Phaidros, *"Sevgi insanlar ve Tanrılar arasında eşsiz bir yer tutan büyük bir Tanrıdır. Eşsizdir. Eşsizdir her bakımdan hele doğruyu düşünülecek olursa."* * diyerek sevgiyi bir Tanrıya hem de en eskisine ve insanlara faydalı olanına benzetir. İnsanlara hayatlarında ve ölümlerinde erdem ve mutluluk kazandırır. İkinci konuşmacı Pausanias,

"Sevgi bir tek olsaydı, peki derdim ama bir tek değil ki, olmadığına göre de, hangi çeşit sevginin övülmesi gerektiğini önceden söylemek lazım. Ben konuyu doğruyola sokmaya çalışacağım, önce sevginin nasıl övülmesi gerektiğini söyleyeceğim, sonra da Tanrıyı gereğince öveceğim. Herkes bilir ki sevgi Aphrodite'den ayrılmaz. Aphrodite tek olsaydı, sevgi de tek olurdu, ama madem ki iki Aphrodite var, sevginin de iki olması gerek. Hem bu Tanrının ikiliği nasıl inkar edilebilir? Biri yani en eskisi, göksel dediğimiz Aphrodite, ana karnından doğmuş değil, göğün kızıdır. Daha sonra gelen bir başkası var ki Zeus'la Dione'nin kızıdır, ona orta malı Aphrodite diyoruz."²⁵

şeklindeki açıklamalarıyla iki tür sevgi olduğunu ifade eder. İnsanlar kendi yeteneklerine ve erdemlerine göre bu iki tür sevgiden birini tercih ederler. Orta malı Aphrodit'i seven insan kendisi de, orta malı ve aşağılıktır. Göksel Aphrodit'i sevenler ise, akıllı insanlardır ve akıllı insanların peşinde giderler. Dostlukları ömür boyudur. Pausanias açıkça sevmenin, gizli gizli sevmekten daha iyi olduğunu vurgular. Seven ile sevilen arasındaki sevginin en güzeli erdem uğruna, bir köleliğe katlanır gibi bu işe kendini vermektir. Sevme ile bilgiye ya da erdeme gönül verme aynı olmaktadır Pausaniasa göre.

Pausanias'tan sonra söz alan Eryksimakhos kendi mesleği olan hekimlikle sevgi arasında bir bağ kurar. Sevgi güzel ve çirkin olabilir. Onun için, *"Hekimliğe kısaca, bedende sevgi olaylarının*

Platon, "Şölen", Çev: Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu, R.K., 5. bs., İstanbul, 1992, 178 a. Şölen, 180 c, d, e, 184 d, e.

bilgisi denebilir. Bu olaylar içinde güzel sevgiyi çirkin sevgiden ayırmasını bilen hekimlerin hekimi olur. İyi bir hekim beden yapısında öyle bir değişiklik yapar ki, sevginin biri ötekinin yerine geçer." ²⁷ diyen Eryksimakhos sözlerini, insanlar ve Tanrılar arasında en büyük etkisi olan sevginin ölçülü ve düzenli sevgi olduğunu belirterek tamamlar.

Dördüncü konuşmacı olan Aristophanes ise, sevgi olayını tamamen mitolojik olan hikaye ile anlatır. İlk önce insanlar kadın ve erkek olarak ayrı değillerdir. Yapışık durumdadırlar, Tanrılara karşı gelince Zeus onları ikiye böler ve bu günkü duruma getirir. Apollon'da ona yardım eder. Erkek kişinin bölünmesinin ardından, töreyenler erkeklere düşkün, kadın kısmının bölünmesinin ardından türeyenler ise kadınlara düşkün vs. olmaktadır. Bu şekilde insanlar daima kendilerini oluşturan diğer yarılarını arar hale gelmişlerdir. İnsanlar arasındaki gruplaşmaların, arkadaşlıkların, sıkı dostlukların, düşmanlıkların, kin ve nefretin, aşkların sebebinin Aristophanes buna bağlar ve konuşmasını bitirir.

Agathon'm sevgi üzerine söyledikleri, onu tenler arasında en genci ve mutlusunu söylemekle başlar Ama bu Tanrı, Agathon'm deyimleriyle, "Demek sevgi geniştir, ama genç değil sade incedir de. Ne yazık ki Homeros gibi bir şair çıkıp ta, bu Tanrının inceliklerini anlatmamış." ²⁸ Fakat sevgi akıcıdır ve hayat olan her yere uğrar. Agathon sevginin erdemlerinden de bahseder. Sevgi en ölçülü varlıktır. Sevgi yiğittir. Ares bile onunla boy ölçüşemez. Bilgelik yönüne gelince, aynı zamanda şairdir ve insanı şair yapar. İsterse o insanın şairle hiç alakası olmasın.

Tartışmanın bundan sonraki bölümü, Sokrates'in Agathon'un sevgi üzerine söylediklerini çürütmesiyle gelişir. Ona sevginin güzel olmadığını, çünkü bizde olmadığını dedirtir ve iyinin de güzel ile aynı olduğundan hareketle sevginin de iyilikten yoksun olduğunu söyleyince, Agathon tartışmadan çekilir. Sokrates sevgi üzerine ne biliyorsa Diotima'dan öğrenmiştir. O Mantinea'lı bir kadındır. Diotima, aşkın bir Tanrı olmadığını ve sevginin ne iyi ne de kötü veya güzel-çirkin denemeyeceğini öğretir.

"-Ne diyorsun Diotima ? dedim o zaman. Demek sevgi çirkin, kötü bir şey.

Şölen, 186 d, 189 d, 189-194.
Şölen, 196; Arat, age, s.32.

-Ölçülü konuş, dedi. Güzel olmayan sence ister istemez çirkin midir ?
-Elbette.
-Bilgin olmayan mutlaka bilgisiz mi demektir ? Bilginlikle bilgisizliğin bir ortası yok mu sence ?
-O da neymiş.
-İnsan hesabını veremeden de doğru düşünebilir. Buna bilgi diyebilir misin ? Diyemezsin. (Çünkü bilgi, mantığa dayanmadı mı bilgi olmaz). Bilgisizlik de diyemezsin. (Çünkü bilgi, rasgele de olsa bilgisizlik sayılmaz), demek ki bilmekte bilmemek arasında doğru düşünmek diye bir şey vardır.
-Haklısın, dedim.
-Öyleyse güzel olmayan çirkin, iyi olmayan kötüdür deme. Sevgi de böyle. Onun için iyidir, güzeldir, demediğine göre, çirkindir, kötüdür de deme, ikisi arası bir şey olarak düşün sevgiyi"²⁹

Sokrates devamla konuya, sevginin yani erosun bir Tanrı olup olmadığına getirir ve olumsuz bir karşılık görür :

"-Nedir öyleyse sevgi? Ölümlü bir varlık mı ?
-Hiç de değil.
-Nedir öyleyse ?
-Demim dedin ya, ikisi ortası, ölümlü ile ölümsüz arası bir şey. -
Evet ama ne ?
-Büyük bir cin, Sokrates, çünkü cin dediğimiz Tanrı ile insan arası bir varlıktır."³⁰

Cinden kastedilen daimondur. İnsan ve Tanrı arası olan daimon, Tanrılar ve insanlar arasında bir ulak görevi görmektedir. Çünkü Tanrı insanlarla doğrudan yaşamaz, aracı kullanır bu da daimondur. Daimon çok çeşitlidir. Bilge insanda bir daimondur. Aşkta ayrıca bir daimon olmaktadır. Sokrates'in sevginin hangi ana-babadan doğduğunu sorması üzerine, Diotima sevginin ana-babasının zekanın oğlu bolluk (poros) ve yoksulluk (penia) olduğunu, yoksulluğun bir ziyafette sarhoş olan bolluk'a yaklaşmasıyla doğduğunu belirtir. Sevgi ya da eros, hırpani haklı, şurada burada yatan biridir. Fakat çok zekidir de. Hem annesinin hem de babasının özelliklerini tevasüs etmiştir. Afrodite'nin doğum günü, ana karnına düştüğü için bu Tanrının kulu yoldaşı olur. Eline geçeni saçıp, savurur. Öyle sanıldığı gibi hiç de nazik biri değildir.

²⁷ Şölen, 201 e, 202; Timuçin, Düşünce Tarihi, s.143-144, Murdoch, Ateş ve Güneş, s.48.

³⁰ Şölen, 203 a; Timuçin, age, s.143-144, Murdoch, age, s.48.

Bu şekilde Platon'un eros üzerine, şölenle ilk tartışmacılara savundurttuğu görüşlerden hayli farklı bir noktaya geldiği görülmektedir. Tanrı değil, bir daimondur. Ölümsüz değil, ölümlü ile ölümsüz arası bir varlıktır. Üstelik kendisi bizatihi güzel ve iyilik de değildir. Peki o zaman erosun görevi nedir? Kendisi güzel veya çirkin ya da iyi olmayınca, insana nasıl bir yardımda bulunabilir. Eros insanı, güzele yöneltir. Güzele yönelen insan, iyinin bilgisini de elde eder. Çünkü insan çile dolu bir yaşamda, öbür dünyadan getirdiği bilgileri anımsayabilmek için aşka (eros) ihtiyaç duyar. Bilginin geçmişte, onu elde etmek için, sevinçle koşmasının bir sebebi de aşktır. Eros aynı zamanda filozofların da ilham kaynağıdır. Matematiğin insanı varlığa yönelttiği gibi o da güzele yöneltir. Peki güzele kimler yönettirebilir? Diotima'ya göre ancak ortada kalanlar yönettirebilir:

"Bilgi ve bilgisizliğin de ortasındadır, beden niçin: Tanrıların hiç biri bilgiyle uğraşmaz, bilgeliğe özenmez (çünkü, zaten bilgedir)bilgeliğe ermiş bir insan da artık bilgiyle uğraşmaz. Bilgisizler de öyle ne bilgiyle uğraşır, ne bilge olmaya özenirler. Bilgisizlik neden kötüdür? Cahil kişi güzellikten, iyilikten, okuldan yoksunken, hepsini kendinde toplamış sanır da ondan. Yoksun olduğunu bilmeyen kimse ne diye kendinde olmayanın peşine düşsün."

Diotima devamlı bilgeliğin peşine bilgeliği elde etmiş olanlarla, hiç bilge olmayanların ortasındaki insanların düşeceğini belirtir. Bu arada filozofun konumunu belirler: *"Bilgelik en güzel şeylerden biri, sevgi de bir güzelin sevgisi olduğuna göre, ister istemez bilgelik dostu, filozof oluyor."*

İnsan güzel şeyleri sevdiği zaman, onları da elde etmek ister. Platon burada güzelin yerine iyiyi koyar ve iyiyi elde eden insanın ne olacağı sorusunu ise:

*"-Bu sefer cevap kolay: Mutlu olur diyebilirim.
-Evet gerçekten de mutluları mutlu eden iyi şeyleri elde etmektir. Bundan sonra; mutlu olan niye mutlu olmak istiyor? diye sorulmaz artık"*²¹ ifadeleriyle yine Diotima'ya cevaplatır. İnsanlar iyiyi her zaman isterler, bu durumda sevgi, iyinin her zaman insanın kendisinin olmasını istemektedir. Bu arada aşkın değişik bir tanımı

yapılır ve güzele ulaşmak için üç basamaklanma önerilir. Bu tene ve cana göre güzellik içinde doğurmadır. İnsanlar ve hayvanlar zamanı gelince doğarlar, bu ölümsüzlüğe atılmak için bir çabadır. Tanrılık bir iştir. İnsanlar bunu severek ve isteyerek yapıyorlar. Hayvanlar ise bunu gayri ihtiyari yaparlar. Doğurgan varlıklar güzele her yaklaşırlarında, bir dinginlik duyarlar ve sevinç içinde ürerler. Çirkin bir varlıkla karşılaşınca içine kapanır, üretmez olurlar. Verimli varlıklar düştükleri acıdan kurtulmak için güzele yönelirler.

Güzel bulmanın yolu önce beden sevgisinden geçer. Diotima beden sevgisini ve bunun aşamalarını, sonuçlarını Sokrates'e anlatır:

"Sırlara yolunca ermek isteyen daha genç yaşında güzel bedenleri araması gerek. Onu yola koyan, doğru yola koymuşsa, ilkin bir tek insanı sever ve ona söyleyecek güzel sözler bulur. Sonra anlar ki, şu bedende gördüğü her bedeninkinin eş, kardeşidir; görüş güzelliğini arayan için bütün bedenlerdeki güzelliği bir tek şey saymamak delilik olur. Bunu iyice anladım mı, bütün güzel bedenleri sever, bir tekine olan düşkünlüğü küçümser, hiçe sayar. Bundan sonra yapacağı şey can güzelliğini beden güzelliğinden üstün görmektir."²²

Diotima devamlı, bu şekilde bedenlere önem vermemeyi öğrenen bilgelik aşkının bilimlere yönelerek oradaki güzelliği de göreceğini ve geniş bir bakış açısıyla güzelliği seyredeceğini için, gerçek güzellik dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyeceğini ifade eder. Platon, gerçek güzellikle karşı karşıya gelen adamın durumunu ise, şu şekilde tasvir eder :

"Sevginin şimdi vardığımız yerine kadar götürülen adam, bütün güzel şeyleri birbiri ardı sıra ve gerekli düzen içinde gördükten sonra, girdiği yolun sonuna ulaşarak, birdenbire eşsiz bir güzellik, güzelliğin özünü karşı karşıya gelecek, işte buna ermek içindi bütün emekleri. Bu güzellik artık hep var, doğumsuz, ölümsüz artmaz, eksilmez bir güzelliktir, bir bakıma güzel, bir bakıma çirkin, bu gün güzel, yarın çirkin, şuna göre güzel, buna göre çirkin...bir güzellik değildir."²³

²¹ Timuçin, age, ss. 140-141.

²² Şölen, 204 a, b; Arat, age, s.32.

²³ Şölen, 205 a; Arat, age, s.32

Şölen, 210 a, b, c; Arat, age, s. 19-20; Copleston, Plato, s.67; Murdoch, age, s.48.

Şölen, 210 e, 211 a, d; Arat, age, s.20; Timuçin, age, s. 144.

Artık ulaşılan güzellik, sıradan bir güzellik anlayışını çoktan aşarak Arat'ın deyimiyle güzeli bir töz olarak belirleme aşamasına gelmiştir. Buna ulaşan insan, her şeyi unutup, yalnız ona yönelir. Bu yöneliş dünya güzelliklerinden basamak basamak yükselmekle tek bedenden ikisine, oradan bütün güzel bedenlere, sonra güzel işlere, işlerden bilgilere, bu bilgilerden sonunda tek bir bilgiye varmakla olur. O tek bilgi, tek başına var olan salt güzelliğe varmak ve onun özünü tanımaktır. Diotima bu nokta için : *"İnsanın salt güzellikle karşı karşıya geldiği an yok mu, sevgili Sokrates, işte yalnız o an için insan hayatı yaşanmaya değer."* demektedir ve töz olarak güzeli (auto to kalon) elde etmenin ayrıcalığına değinmektedir. Çünkü bu güzellik bir tenin güzelliğidir ve bu güzelliği görmeyi başarabilenler aynı zamanda iyiye de sahip olanlar, onun bilgisini edinebilenlerdir. Güzeli gerçekten görebilenler, gerçek erdemi oluşturabilirler. Gerçek erdemi yaratan ve besleyen ise ancak Tanrının sevdiği bir insan olabilir. İnsanlar arasında, ölümsüzlüğe erebilecek olan da, yalnızca gerçek güzeli görebilme ve bahtiyarlığına erenler olacaktır.

Sonuç

Platon'un güzele bakışı, olgunluk diyaloglarında, bilhassa Şölen'de gördüğümüz gibi, iyi-güzel ve mutluluk kavramlarının bir arada kullanılmasıyla, değişik bir görünüm arz eder. Güzeli gören iyiyi de bilmekte, iyiyi bilen erdemli olmakta ve erdemli olan ise mutlu olmaktadır. Bu şekilde güzelin ne olduğunun belirlenemediği fakat bir çok tanım denemelerinin yapıldığı ilk diyaloglardan olan farkı da ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- AKARSU Bedia, Ahlak Öğretileri, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982.
- ARAT Necla, Etik ve Estetik Değerler Arasında İlgili Sorunu, İstanbul, 1979.
- COPLESTON Frederic, Plato, Felsefe Tarihi, Cilt 1, İdea Yay., Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul, 1985.
- ÇUBUKÇU İlgah, Ahlak Tarihinde Görüşler, AÜİFY, Ankara, 1994.
- ERALP H. Vehbi, Platon I, İÜEF Yay., İstanbul, 1953.
- MURDOCH iris, Ateş ve Güneş, Platon Sanatçıları Niçin Dışladı, Ayrıntı Yay., 1. bs., İstanbul, 1992.
- PLATON_____ "İon" , Diyaloglar I, Çev: Tacettin Ünlü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
- _____ "Büyük Hippias", Eflatun II, Hüriyet Yay., İst., 1976.
- _____ Menon, Diyaloglar I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
- _____ Phaidros, Çev. Hamdi Akverdi, MEB Yay., İst., 1997.
- _____ "Protagoras", Diyaloglar 2, Çev. Tanju Gökçül, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
- _____ Philebos, Çev: S.Esat Siyavuşgul, M.E.B., İstanbul, 1997.
- _____ Şölen, Çev: Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- TİMUÇİN Afşar, Düşünce Tarihi, İnsançıl Yay, İstanbul, 1997.